

2023-05-31 Nr. NV-1293

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-759; 23-760, 23-761, 23-762, 23-763, 23-764, 23-765. TAIS-23-5486(2), 23-5481(2)23-5485(2), 23-5483(2), 23-5482(2), 23-5480(2), 23-5479(2)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APYLINKIŲ TEISMŲ ĮSTEIGIMO IR JŲ VEIKLOS TERITORIJŲ NUSTATYMO ĮSTATYMO NR. I-2375 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS APYLINKIŲ TEISMŲ REORGANIZAVIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO, LIETUVOS APELIACINIO TEISMO, APYGARDŲ TEISMŲ ĮSTEIGIMO, APYGARDŲ TEISMŲ VEIKLOS TERITORIJŲ NUSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURATŪROS REFORMAVIMO“ NR. I-497 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL APYLINKIŲ TEISMŲ REORGANIZAVIMO“, LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO NR. I-480 57, 101 IR 119 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 621, 304, 441 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 622 IR 623 STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO PROJEKTŲ (toliau – Įstatymų projektai)		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją <i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne		<i>Teisingumo ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2023-05-30	<i>Pasirenkama</i> ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą <i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne				

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Įstatymų projektais siekiama spręsti realias teismų veiklos veiksmingumo didinimo, teismų tinklo optimalumo, tolygumo, teisingumo vykdymo kokybės, teisėjų korpuso formavimo ir specializacijos, teismų sistemos ekonomiško ir ūkiškumo bei civilinio proceso efektyvumo didinimo problemas:

- Nevienodi ir nesubalansuoti apylinkių teisėjų darbo krūviai (2020–2022 m. Lietuvos teismų veiklos rezultatų statistiniais duomenimis, apylinkių teismuose 2022 m. vidutinis darbo krūvio rodiklis buvo 33,75 (2021 m. šis rodiklis siekė 34,25, 2020 m. – 34,24. Tai reiškia, kad darbo krūvis teismuose nėra subalansuotas – vienuose teismuose jis žymiai mažesnis nei darbo krūvio vidurkis, kituose – žymiai jį viršija, nors teismų pirmininkai organizuodami teismo darbą ir siekdami didinti bylų nagrinėjimo operatyvumą, suvienodinant teisėjų ir teismų darbuotojų darbo krūvį, aktyviai naudoja įstatyme numatytas galimybes dėl darbo krūvio vienodinimo teismo, susidedančio iš teismo rūmų, viduje.

- praktikoje nėra rodikliais įvertintas teisėjų skaičius, o teisės aktuose nėra įtvirtintų teisėjaus skaičiaus nustatymo kriterijų (Lietuvoje yra 786 teisėjai, iš 491 apylinkių teismų teisėjų pareigybų užimtos 431 pareigybės, 100 tūkst. gyventojų tenka 26,5 teisėjų skaičius (vidutiniškai Europos Sąjungoje – 21,8). Pagal 100 tūkst. gyventojų tenkančių teisėjų skaičių Lietuva tarp Europos Sąjungos šalių yra 10-oje vietoje (26,5 teisėjai), Latvija yra 6-oje vietoje (29,1 teisėjai), Estija – 17-oje vietoje (17,6 teisėjų).

- identifikuojamas mažėjantis bylų skaičius, tačiau teismų tinklas neperžiūrimas;
- teisėjams nesudarytos sąlygos specializuotis, dėl to mažėja teisėjo profesijos patrauklumas ir prestižas;
- teismų finansavimas išlieka nepakankamas, esamas finansavimo modelis nesusietas su teismų, kaip nepriklausomų valdžios institucijų, teisiniu statusu ir poreikiais (Lietuva yra priešpaskutinėje vietoje pagal valdžios sektoriaus išlaidas teismams, skaičiuojant eurai vienam gyventojui, taip pat Lietuva yra viena iš tų valstybių, kurioje valdžios sektoriaus išlaidos teismams, kaip bendrojo vidaus produkto (BVP) procentinė dalis, yra mažiausios (nesiekia 0,3 proc. BVP);

- neefektyvus žmogiškųjų ir infrastruktūros išteklių naudojimas;
- nespirtus civilinis procesas, nagrinėjant bylas rašytinio proceso, bylos neperskirstomos tarp teismų, nors jų darbo krūviai nevienodi.

Įstatymų projektų rengimą paskatino valstybinio audito ataskaitoje „Teismų sistema“ pateiktos rekomendacijos dėl teismų sistemos veiksmingumo didinimo ir teismų sistemos tobulinimo vizijos sukūrimo, Europos veiksmingo teisingumo komisijos (toliau – CEPEJ) rekomendacijos dėl teisingumo vykdymo kokybės gerinimo.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Istatymų projektais siūlomos apylinkių teismų reorganizavimo, apylinkių teismų rūmų jungimo ir veiklų teritorijų keitimo priemonės paremtos teismų administravimo ir teismuose gautų bylų nagrinėjimo tendencijų (pvz. vis daugiau civilinių bylų nagrinėjama elektronine forma) vertinimu, infrastruktūros ir žmogiškųjų išteklių valdymo duomenimis, atsižvelgiama į Teismų sistemos žemėlapių sudarymo rekomendacijas, parengtas CEPEJ, teisminės gynybos prieinamumo teritoriniu aspektu kriterijus (gyventojų skaičius atitinkamo teismo ar teismo rūmų veiklos teritorijoje bei atstumas tarp atskirų teismų rūmų (pastatų).

Reorganizavimo įstatymo projektu siūloma reorganizuoti Plungės apylinkės teismą išdalijimo būdu, šio teismo teises ir pareigas išdalijant Klaipėdos apylinkės teismui ir Telšių apylinkės teismui. Siūloma, kad Plungės apylinkės teismo teisės ir pareigos, susijusios su Plungės apylinkės teismo Kretingos rūmais ir Plungės apylinkės teismo Palangos rūmais, pereitų Klaipėdos apylinkės teismui, o Plungės apylinkės teismo teisės ir pareigos, susijusios su Plungės apylinkės teismo Plungės rūmais ir Plungės apylinkės teismo Skuodo rūmais – Telšių apylinkės teismui.

Apylinkių teismų įstatymo projektu siūloma apjungti apylinkių teismų rūmų veiklos teritorijas - stambinti Alytaus, Kauno, Marijampolės, Panevėžio, Plungės, Šiaulių, Tauragės, Utenos, Vilniaus regiono apylinkių teismus (teismų rūmus), dalies rūmų atsisakyti, taip pat pakeisti dalies apylinkių teismų veiklos teritorijas, kurios būtų didesnės, taip būtų subalansuojant apylinkių teismų, jų rūmų darbo krūvius, bylos konkrečiuose teismuose ar rūmuose būtų skirstomos didesniais teisėjų skaičiais, absoliuti dauguma teisėjų turėtų galimybes specializuotis, taip būtų užtikrinama aukštesnė teisėjų kvalifikacija, greitesnis ir efektyvesnis bylų nagrinėjimas.

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų teismų veiklos teritorijų nustatymo ir Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo“ Nr. I-497 6 straipsnio pakeitimu siūloma keisti Klaipėdos apygardos teismo veiklos teritoriją ir iš jos išbraukiant Plungės apylinkės teismo veiklos teritoriją.

Civilinio proceso kodekso pakeitimu siūloma spręsti apylinkių teismų krūvio balanso problemą, spartinti civilinį procesą, paskirstant bylas, nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, tarp visų apylinkių teismų, atsižvelgiant į jų darbo krūvį, taip pat didinant ieškinio sumą, kada ginčas laikomas ginču dėl nedidelių sumų (pritarus siūlomam ieškinio sumos, kada ginčas laikomas ginču dėl nedidelių sumų, didinimui iki 5 000 eurų, taikant paprastesnes proceso taisykles papildomai galėtų būti išnagrinėjama apie 3 proc. civilinių bylų) ir kt.

Seimas pirmiausia turėtų priimti Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą „Dėl apylinkių teismų reorganizavimo“, kuriuo būtų inicijuojama reorganizavimo procedūra.

Optimizuojant apylinkių teismų tinklą, formuojant teisėjų korpusą, įvertinus šiuo metu laisvų ir atsilaisvinančių teisėjų vietų skaičių, pradėtas vykdyti atrankas į tam tikrus teismus, teisėjų ir jų komandų skaičių numatoma sumažinti 10 proc. per 2024 – 2026 m. laikotarpį, dėl ko būtų sutaupyta apie 3,6 mln. Eur.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Siekiant sudaryti reikiamas sąlygas pasirengti teismų reformai ir ją įgyvendinti, siūloma numatyti, kad Įstatymų projektų nuostatos įsigaliotų nuo 2024 m. sausio 1 d.

Istatymų projektuose siūlomiems pakeitimams įgyvendinti reikės atitinkamai papildyti ar patikslinti šiuos įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus:

- išlaidų, susijusių su laikinu teisėjo perkėlimu, ir teisėjo važiavimo išlaidų, kai jis vyksta nagrinėti bylos kitose patalpose, kompensavimo taisyklės, patvirtintas Vyriausybės 2012 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 1183;

- bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisyklių aprašą, patvirtintą Teisėjų tarybos 2015 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 13P-123-(7.1.2);

- esant poreikiui, ir kitus Įstatymų projektų įgyvendinamuosius teisės aktus.

Įgyvendinus apylinkės teismų reformą, kasmet teismų sistema sutaupyta apie 1 927 tūkst. eurų, kuriuos būtų galima panaudoti likusių teismų veiklos gerinimui, sritims, kurioms šiuo metu skiriamas nepakankamas finansavimas.

Atkreiptinas dėmesys, kad papildomų lėšų – apie 1 055 mln. Eur reikės apylinkių teismų reformos poreikių įgyvendinimui 2024 m., t. y.: teismų veikloje naudojamų informacinių sistemų (Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) ir Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalo e.teismas.lt (EPP) ir kt.), teismų interneto svetainės Teismai.lt pritaikymui – apie 355 tūkst. eurų; transporto išlaidoms, siekiant užtikrinti teisėjo mobilumą po teismų žemėlapių pertvarkos – apie 330 tūkst. eurų; teisėjų mobilaus darbo užtikrinimui (kompiuterinė įranga ir kt.) – apie 120 tūkst. eurų; reformos viešinimui ir visuomenės informavimui – apie 80 tūkst. eurų; atleidžiamo administracinio ir pagalbinio personalo išėtinėms išmokoms – apie 170 tūkst. eurų.

Istatymų projektų rengėjai nurodo, kad tai yra vienkartiniai reformos įgyvendinimo kaštai, kurie būtų patiriami tik 2024 m., vėlesniais metais reformos įgyvendinimas kasmet pareikalaus apie 20 tūkst. eurų padidėjusioms teisėjų veikimo į bylas nagrinėjimo išlaidoms (kuriai) padengti.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

STEBĖSENA

Pritartina Įstatymų projektų rengėjų nuostatai vykdyti Įstatymų projektais inicijuotų teisinio reguliavimo pakeitimų stebėseną ir vertinanti naujo teisinio reguliavimo pakeitimų tikslų pasiekimą ir spręsti apygardos teismų veiklos teritorijų ir jų apjungimo, apeliacinės instancijos teismų pertvarkos, pakartotinės naudojamos teismų pastatų infrastruktūros naudojimo tikslingumo, teisėjų skaičiaus peržiūros, apylinkių ir apygardų teismų darbo krūvių vienodinimo, taip pat Civilinio proceso kodekso, Apylinkių teismų įstatymo projektuose numatant ex post peržiūros nuostatą.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Įstatymų projektų derinime dalyvavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, Vilniaus apygardos teismas, Kauno apygardos teismas, Klaipėdos apygardos teismas, Panevėžio apygardos teismas, Šiaulių apygardos teismas, Teisėjų taryba, Nacionalinė teismų administracija, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija, Vidaus reikalų ministerija, Finansų ministerija, Generalinė prokuratūra, Apylinkių teismų teisėjų sąjunga, Lietuvos Respublikos teisėjų asociacija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos advokatūra. Įstatymų projektams pasiūlymus teikė Lazdijų, Pasvalio, Raseinių, Vilkaviškio, Pakruojo rajonų savivaldybės (merai), taip pat Valstybės duomenų agentūra.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Įstatymų projektai su susijusiomis institucijomis iš esmės suderinti.

Derinimo pažyma parengta dėl Lietuvos Aukščiausiojo teismo, Panevėžio apygardos teismo, Klaipėdos apygardos teismo, Lietuvos Respublikos teisėjų asociacijos, Lazdijų, Raseinių, Pasvalio, Pakruojo rajonų savivaldybių merų, Generalinės prokuratūros, Respublikos Prezidento kanceliarijos, Lietuvos advokatūros bei piliečio pasiūlymų, susijusių su teismų institucinės pertvarkos tikslingumu, savalaikiškumu, tinkamumu, pertvarkos mastu, atitikimo savivaldybių piliečių lūkesčiams gauti teisingumo institucijų paslaugas, keičiamo civilinio proceso teisinio reguliavimo ypatumais, pasiūlymų ir pastabų, į kurias neatsižvelgta arba iš dalies atsižvelgta.

Įstatymų projektų rengėjų argumentai, kuriais pagrindžiama teismų pertvarka ir kuriais atsakoma į suinteresuotų institucijų pastabas ir pasiūlymus atitinka Įstatymų projektų aiškinamuosiuose dokumentuose pateiktą informaciją apie Įstatymų projektų tikslus, teisinio reguliavimo pakeitimus bei kitus teismų sistemos veiklos duomenis.

Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė pastabų ir pasiūlymų Įstatymų projektams neturi (2023 m. gegužės 30 d. išvada Nr. NV-1270).

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Projektus inicijavo Ministro Pirmininko 2022 m. vasario 3 d. potvarkiu Nr. 25 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė siūlymams pateikti ir galimoms teismų veiklos efektyvinimo bei teismų darbo krūvio sureguliuavimo priemonėms įvertinti.

Valstybės duomenų agentūra atliko teismų geografinio išsidėstymo, bylų pasiskirstymo tarp teismų (ir jų rūmų), teisėjų darbo krūvių ir jų pokyčių pagal prognozuojamas apylinkių teismų ar teismo rūmų veiklos (teisingumo) teritorijas analizę.

Projektais prisidedama prie Aštuonioliktosios Vyriausybės programos 195.2 papunktyje įtvirtinto tikslo – tęsti teisinio reguliavimo peržiūrą, atsisakant teismams nebūdingų funkcijų, efektyvinant teisminį procesą ir tokiu būdu sumažinant teismams tenkančių bylų krūvius ir padidinant teismų darbo kokybę, efektyvumą, greitį – įvykdymo; taip pat prie Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155, 8.3.3 papunktyje numatyto veiksmo: „priimti Vyriausybės sprendimą dėl apylinkių teismų tolesnio reorganizavimo ir teisėjų specializacijos didinimo, atsižvelgiant į teismų tinklo regionuose efektyvinimo ir teisėjų specializacijos didinimo galimybių vertinimą, atliktą su teismų savivaldos institucijomis“, įgyvendinimo.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Artūras Norkevičius

Viešojo valdymo grupė, vyresnysis patarėjas